

Kazimierz Wieliczko

O wyrazie i jego znaczeniu w świetle poglądów językoznawców radzieckich

---

Studia Rossica Posnaniensia 5, 51-59

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KAZIMIERZ WIELICZKO

Poznań

O WYRAZIE I JEGO ZNACZENIU W ŚWIETLE POGLĄDÓW JĘZYKOZNAWCÓW RADZIECKICH

Jak wiadomo, problem znaczenia wyrazu nie może być ostatecznie rozstrzygnięty bez uwzględnienia kontekstu, w którym dany wyraz występuje. Równie ważnym zagadnieniem jest wieloznaczność wyrazu, a także stosunek wyrazu w języku jako systemie do wyrazu w komunikacji językowej. Czym jest właściwie wyraz?

Dokładnie zdefiniować termin „wyraz” jest bardzo trudno. Wielu lingwistów chciało w ogóle ten termin odrzucić. F. de Saussure uważał, że pojęcie wyrazu jest sprzeczne z naszym wyobrażeniem o konkretnej jednostce języka. Według niego konkretnej jednostki języka nie należy szukać w wyrazie¹. Ch. Bally, uczeń F. de Saussure’a, wypowiadał się przeciwko terminowi „wyraz” jeszcze bardziej zdecydowanie. Stwierdzał on, że pojęcie wyrazu wydaje się na pozór zrozumiałe; w rzeczywistości jednak jest to jedno z najbardziej dwuznacznych i nieokreślonych pojęć, jakie spotyka się w językoznawstwie i koniecznie należy się od niego uwolnić². Również sceptycznie o wyrazie wypowiadał się amerykański lingwista E. Sapir. W pracy pt. *Język* uważa, że naszym pierwszym dążeniem jest określenie wyrazu jako symbolu językowego, odpowiadającego konkretnemu pojęciu. Ale, jak zauważa autor, podobne określenie jest niemożliwe³.

W językoznawstwie radzieckim do wyrazu ustosunkowywano się różnie. L. Szczerba w związku z tym pisał:

W rzeczywistości, co to jest „wyraz”? Wydaje mi się, że w różnych językach będzie to wyglądało inaczej. Z tego, właściwie wynika, że pojęcie „wyraz w ogóle” nie istnieje⁴.

Inaczej na ten temat wypowiadał się A. Smirnicky, który nadawał pojęciu wyrazu szczególne znaczenie. Pisał on:

---

¹ Ф. де Соссюр, *Курс общей лингвистики* (русский перевод), Москва 1933, s. 107.

² Ш. Балли, *Общая лингвистика и вопросы французского языка* (русский перевод), Москва 1955, s. 315.

³ Э. Сепир, *Язык* (русский перевод), Москва—Ленинград 1934, s. 26.

⁴ Л. В. Щерба, *Очередные проблемы языковедения*, „Известия АН СССР” (Отделение Литературы и Языка), 1945, т. IV, вып. 5, s. 175.

Wyraz występuje nie tylko jako podstawowa jednostka słownictwa, ale i jako centralna jednostka języka w ogóle ⁵.

Co do swobodnego charakteru głównych cech wyrazów w różnych językach ten sam autor pisze:

W jednych językach [...] wyrazy odróżniają się mniej lub więcej wyraźnymi cechami fonetycznymi (akcent, synharmonizm, prawa końca wyrazu itd.); w innych na odwrót, fonetyczne cechy wyrazu pokrywają się z tym, co znajdujemy w innych formach (np. w morfemach lub też w całych grupach wyrazowych). Cała różnorodność swobodnych cech poszczególnych języków nie przeszkadza określeniu „wyrazu w ogóle”, jako że w tej różnorodności wykrystalizowują się ogólne rysy, występujące jako najbardziej ważne cechy wyrazu przy wszystkich możliwych odstępstwach od typowych przypadków ⁶.

Zasługują również na uwagę dowody realności wyrazu w języku we wspomnianej pracy E. Sapira, w której m. in. czytamy:

Doświadczenie językowe [...] bezspornie pokazuje, że [...] nie ma żadnej trudności w uświadomieniu sobie wyrazu jako czegoś psychologicznie realnego. Niezbitym dowodem tego może być fakt, że naiwny Indianin, absolutnie nie przyzwyczajony do segmentacji tekstu pisanego na wyrazy, nigdy nie ma poważniejszych trudności podczas dyktowania lingwiście tekstu w języku ojczystym wyraz po wyrazie. [...] Miałem okazję uczyć pojętych młodych Indian pisanie w ich języku ojczystym [...] Uczyłem ich wtedy tylko jednego — dokładnego wymawiania dźwięków [...] [Oni] absolutnie nie mieli trudności w określeniu granicy słowa ⁷.

Poglądy na temat realności wyrazu są bardzo przekonujące dla wszystkich mówiących. Tym niemniej zdefiniowanie pojęcia „wyraz” jest dość trudne. Leksykologia rozpatruje wyraz jako jednostkę słownictwa. I dlatego bada ona i takie grupy znaczeniowe, które pokrywają się z wyrazem (grupy leksykalne, jednostki frazeologiczne, idiomy). Wyraz w języku spełnia funkcję nazewniczą, nominatywną. Wyrazami nazywa się rzeczy, zjawiska, istoty. Wyrazy, jak mówi A. Reformacki, to nazwy. Według niego wyraz jest samodzielną znaczącą jednostką języka, którego główną funkcją jest nominacja ⁸. Wyrazy nominatywne, tzn. takie, które posiadają funkcję nominacji, zajmują centralne miejsce w leksyce każdego języka. Wyrazom nominatywnym przeciwstawiają się zaimki, które nie nazywają przedmiotu, a wydziela go wśród innych poprzez wskazanie. Wskazanie jako sposób wydzielenia przedmiotu wymaga konkretnej konsytuacji, tj. bezpośredniego okrażenia, w którym odbywa się akt mówienia. Takie bezpośrednie okrażenie „czasami nazywa się sytuacją hic et nunc, ponieważ zaimki hic — tutaj i nunc — teraz, dobrze odzwierciedlają specyfikę tego okrażenia i mogą być rozpatrywane jako »początek« w ukła-

⁵ А. И. Смирницкий, *К вопросу о слове (проблема отдельности слова)*. Cytuję za: А. А. Реформатский, *Введение в языковедение*, Москва 1967. Tłumaczenia tego cytatu i następnych dokonał autor.

⁶ А. И. Смирницкий, *op. cit.*

⁷ Э. Сепир, *op. cit.*, s. 27.

⁸ А. А. Реформатский, *op. cit.*, s. 58.

dzie współrzędnych symbolizujących »pole deiktyczne« (Zeigfeld), tzn. semantyczną sferę użycia wyrazów wskazujących⁹.

Tutaj — to miejsce, w którym bezpośrednio odbywa się akt mówienia, *teraz* — to czas, w którym odbywa się akt mówienia. Zaimki osobowe, które wchodzą w pole deiktyczne odróżniają nadawcę i odbiorcę w trakcie komunikacji językowej (aktu mówienia). *Ja* — to nadawca, *ty* — to odbiorca, do którego zwraca się nadawca. O zaimku *эмо* S. Kacnelson mówi co następuje:

Najbardziej ogólny zaimek wskazujący *эмо* oznacza dowolny obiekt znajdujący się w polu postrzegania zmysłowego mówiących, w bezpośrednim ich sąsiedztwie. Wszystko to, co może być wyróżnione wskazującym gestem lub spojrzeniem jest z punktu widzenia mówiących *эмо*¹⁰.

Kluczowymi wyrazami dla pola deiktycznego są wyrazy *tutaj* i *teraz*. Wszystkie wyrazy deiktyczne cechuje niezwykła pojemność.

Mogą one objąć dowolny punkt przestrzeni czasu, dowolną rzecz i dowolną osobę. Każdy moment czasu jest *teraz* lub *nie-teraz*, każde miejsce w przestrzeni *tutaj* lub *tam*. Wystarczy jednak oderwać się od konsytuacji, a od razu znaczenie takich wyrazów traci swoją treść znaczeniową i rozplywa się jak mgła¹¹.

Doszliśmy w naszych rozważaniach do miejsca, pozwalającego określić różnicę między wyrazami nominatywnymi a deiktycznymi. Głównymi cechami wyrazów deiktycznych są: 1) konsytuacyjność, tzn. znaczeniowa zależność od sytuacji, w jakiej odbywa się komunikacja językowa, poza którą znaczenie tych wyrazów staje się niejasne; 2) egocentryczne wskazywanie, tzn. relacja z subjektem mowy; 3) subiektywność: zewnętrzny obiekt wyróżnia się nie według jego własnych cech, niezależnych od osoby mówiącej, a według przypadkowej cechy korelacji z osobą mówiącą; 4) momentalność i efemeryczność znaczenia aktualnego zmieniającego się w zależności od okoliczności użycia danego znaczenia.

Wyrazom deiktycznym przeciwstawiają się wyrazy nominatywne. Wyrazy tego typu charakteryzują się następującymi cechami: 1) nadsytuacyjnością, ponieważ wyróżniają określony obiekt niezależnie od tego, czy znajduje się on w danej chwili w polu postrzegania zmysłowego, czy też nie; 2) nieobecnością egocentrycznego wskazywania, ponieważ wybór wyrazu już nie zależy od osoby mówiącej, miejsca, w którym ta osoba się znajduje, czy też czasu aktu mówienia; 3) obiektywnością, ponieważ wyróżnienie przedmiotu odbywa się na podstawie pewnych relewantnych cech samego przedmiotu; 4) semantyczną statecznością i niezmiennością, tzn. w każdym akcie użycia zachowują one pewien inwariantny trzon, określony przez minimum cech niezbędnych dla rozpoznania przedmiotu. „Wyrazy nominatywne wskazują

⁹ С. Д. Кацнельсон, *Содержание слова, значение и обозначение*, Москва—Ленинград 1965, s. 4.

¹⁰ Ibid., s. 5.

¹¹ Ibid.

na jakościowe określenie przedmiotu i ta okoliczność istotnie zmienia lingwistyczną modalność takich wyrazów”¹².

Warto tu zwrócić uwagę i na to, że podczas użycia wyrazów w mowie potocznej dwa wyżej opisane typy znaczeń zbliżają się do siebie, jako że i wyrazy nominatywne otrzymują w zależności od konsytuacji wszelkie możliwe przyrosty znaczeniowe.

Bardzo ważną rolę w wyjawieniu znaczenia wyrazu zarówno w języku pisanim jak i mowie potocznej odgrywa kontekst. Kontekst może być dwojakiego rodzaju: wyrazowy i bytowy. Dla mowy potocznej szczególnego znaczenia nabiera kontekst bytowy. „Kontekst bytowy — to otoczenie lub sytuacja, w jakiej odbywa się komunikacja językowa: kto mówi, gdzie i kiedy mówi, do kogo mówi, po co mówi itp.”¹³ Kontekst bytowy odgrywa bardzo ważną rolę w zrozumieniu wyrazów zaimkowych. W mowie potocznej kontekst bytowy pozwala skracać zdania poprzez elipsę. Dla prawidłowego zrozumienia zapisanej mowy potocznej niezbędna jest dobra znajomość kontekstu bytowego, tzn. sytuacji, w jakiej akt mówienia miał miejsce.

Znaczenie wyrazu może być leksykalne albo realne¹⁴. (Terminu „realny” używamy tutaj nie w znaczeniu prawdziwy, a w znaczeniu takim, jakie otrzymał poprzez realizację w procesie mówienia). Podczas analizy użycia wyrazów w mowie potocznej właśnie znaczenie realne staje się przedmiotem badań. Znaczenie realne obiektywizuje się w kontekście bytowym, „w określonej sytuacji, wtedy kiedy wypełnia ono funkcję nominatywną, będąc jednocześnie skorelowane z konkretnym przedmiotem, zjawiskiem rzeczywistości”¹⁵. Wyraz posiada z reguły kilka znaczeń, jest wieloznaczny. Te poszczególne znaczenia wyrazu krystalizują się w akcie mówienia. W akcie mówienia wyraz aktualizuje jedno ze swoich znaczeń. Znaczenie wyrazu, aktualizując się w kontekście mowy, nie traci żadnej ze swoich charakterystycznych cech, a otrzymuje jedynie określony aspekt. Kontekst — to podstawa funkcjonowania wyrazu wieloznacznego. W stosunku do polisemii kontekst odgrywa dwojaką rolę. Występuje w roli środka wyboru potrzebnego w danej chwili znaczenia i w roli środka aktualizacji wybranego znaczenia. W wyborze jednego z wielu znaczeń wyrazu wieloznacznego kontekst odgrywa inną rolę niż przy aktualizacji znaczenia. Obecnie ważne są te elementy kontekstu, które zawierają w sobie wskazanie na specyficzną sferę semantyczną, do której odnosi się dane znaczenie. Wybór znaczenia w przeciwieństwie do aktualizacji jest aktem jednokrotnym, dokonywanym w związku z treścią kontekstu. Rola kontekstu w sprecyzowaniu znaczenia wyrazu wieloznacznego polega na tym, że realizuje on znaczenia już ukształtowane w języku i występujące w świadomości mówiących. Rola kontekstu sprowadza się przy tym do dwóch kolejnych aktów: a) wyboru potrzebnego w danej chwili znaczenia realnego; b) aktuali-

¹² Ibid., s. 6.

¹³ А. А. Реформатский, *op. cit.*, s. 108.

¹⁴ Е. Е. Талицкая, *К вопросу о лексических и реальных значениях слов в толковых словарях*. W: *Вопросы теории и истории языка*, Ленинград 1969.

¹⁵ Ibid., s. 225.

zacji wybranego znaczenia. Należy tutaj wziąć pod uwagę i to, kto wybiera potrzebne znaczenie w danej chwili. Czasami wybór znaczenia może być błędny z powodu słabej znajomości języka lub też z powodu niedbałego stosunku do własnej mowy w akcie mówienia. Charakter wyboru zależy również od socjalnego pochodzenia nadawcy, wpływu mowy innych grup socjalnych i szeregu innych przyczyn. Często w sytuacji, w jakiej odbywa się akt mówienia (w kontekście bytowym), wybrany wyraz może posiadać inne znaczenie. Godną uwagi w tym miejscu będzie wypowiedź S. Kacnelsona: „[...] indywidualnego użycia wyrazu i powstającego w tym wypadku nowego odcienia znaczenia nie należy mylić ze zwykłym wykorzystaniem wyrazu w języku”¹⁶. Nieprawidłowe użycie wyrazu jest zjawiskiem dość powszechnym, przy czym osoby mówiące często nie spostrzegają tego. Oto co na ten temat pisze L. Szczerba:

Po pierwsze, należy pamiętać, że my tych błędów nie zauważamy ani u siebie, ani u innych „неужели я мог так сказать?” dziwią się ludzie podczas czytania swojego stenogramu; wahania fonetyczne, łatwo zauważalne przez cudzoziemców, są zazwyczaj odkryciem dla tubylców, nawet wykształconych. Fakt ten objaśnia się tym, że wszystkie te błędy są socjalnie uwarunkowane; ich możliwości tkwią w danym systemie językowym i one, będąc normalnymi nie zwracają na siebie naszej uwagi podczas komunikacji językowej. Po drugie, każdy normalny członek określonej grupy socjalnej, pytany ciągle na temat nieprawidłowej wypowiedzi jego samego lub jego otoczenia, jak należy prawidłowo powiedzieć, odpowie, że „właściwie należy powiedzieć tak a tak, ale to na pewno było powiedziane przypadkowo, lub tylko tak nam się wydawało” itp.¹⁷

Odnośnie do kontekstu i polisemii znajdujemy u R. Budagowa stwierdzenie, że kontekst usuwa polisemię wyrazu¹⁸. Ale równie dobrze można by powiedzieć i na odwrót, że właśnie dzięki kontekstowi powstaje polisemia wyrazu: w różnych kontekstach pojawiają się niejednakowe znaczenia, ich cechy ogranicza i konkretyzuje kontekst. A. Potiebni na przykład uważał, że wyraz istnieje tylko w kontekście, w określonej sytuacji, że poza kontekstem wyraz jest martwy:

Znaczenie wyrazu jest możliwe tylko w mowie. Wyrwany z tego związku wyraz jest martwy, nie funkcjonuje, nie posiada ani swoich leksykalnych, ani tym bardziej formalnych cech, dlatego że ich po prostu nie ma”¹⁹.

Całkowicie jednak z tą wypowiedzią również nie można się zgodzić. Wyraz istnieje także i poza kontekstem. Władający językiem zna jego znaczenia, wszystkie lub częściowo, ale obiektywizują się one podczas użycia wyrazu w procesie mówienia.

Im bardziej używany jest wyraz, im szersze są jego powiązania z innymi wyrazami, im mniej jest on ekspresywny, tym silniej mogą w nim występować tendencje do

---

¹⁶ С. Д. Кацнельсон, *op. cit.*, s. 40.

¹⁷ Л. В. Щерба, *О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании*, „Известия АН СССР” 1931, nr 1, s. 126.

¹⁸ Р. А. Будагов, *Слово и его значение*, Ленинград 1947.

¹⁹ А. А. Потебня, *Из записок по русской грамматике*, t. I, wyd. 2, Харьков 1888, s. 32.

wieloznaczności. A. Jefremow w artykule *Wieloznaczność wyrazu*²⁰ zwraca uwagę na fakt, że wieloznaczność wyrazu zależy od jego przynależności do tej lub innej kategorii gramatycznej. Najbardziej wieloznaczne są czasowniki. Ale i wśród czasowników ekspresja przeszkadza, zdaniem Jefremowa, rozbudowie wieloznaczności. Polisemia sprzyja rozwijaniu się synonimii języka, a źródłem jej powstawania często jest mowa potoczna. Jak słusznie zauważa w wyżej wspomnianym artykule A. Jefremow, wieloznaczność wyrazu nie jest wielkością stałą, lecz ciągle zmieniającą się w zależności od zmieniających się warunków życia społecznego i społecznej świadomości.

Całokształt czynników, które wpływają na znaczenie wyrazów jest przytoczony w jednej z prac W. Winogradowa. Píše on:

Znaczenie wyrazu określa się nie tylko poprzez odniesienie jego do pojęcia, które wyrażone jest za pomocą wyrazu (np. ruch, rozwój, język, społeczeństwo, prawo itd.); zależy ono od cech tej części mowy, tej kategorii gramatycznej, do której należy wyraz, od społecznie uświadomionych i skrytylizowanych kontekstów jego użycia, od jego konkretnych powiązań leksykalnych z innymi wyrazami, uwarunkowanych właściwymi dla danego języka prawami łączenia znaczeń wyrazowych, od stosunku semantycznego tego wyrazu do synonimów i w ogóle do słów znaczeniowo bliskich, od ekspresyjnej i stylistycznej barwy wyrazu²¹.

Uczonych radzieckich fascynuje także problem stosunku znaczenia wyrazu do pojęcia. S. Kacnelson w związku z tym pisze:

Najważniejszy w znaczeniu wyrazu jest uogólniony charakter tkwiącego w nim odzwierciedlenia rzeczywistości²².

I nieco dalej:

Do znaczenia wyrazu jako jednostki systemu językowego wchodzi tylko podstawowe cechy przedmiotu, niezbędne do jego rozpoznania i do prawidłowego użycia jego nazwy²³.

Autor w związku z tym rozróżnia pojęcia formalne, które obiektywizują się w znaczeniach wyrazów, i pojęcia treściowe, w których jest skupiony całokształt znaczeń danej klasy zjawisk lub przedmiotów.

W swoich pracach na temat wyrazu uczeni radzieccy zwracają uwagę na niejednakowy stosunek między wyrazem w systemie językowym a wyrazem w komunikacji językowej. Właśnie z powodu nieznamości tego stosunku często cechy występujące w wyrazie jako elemencie komunikacji językowej przypisuje się wyrazowi jako elementowi systemu językowego. Różnicę między tymi wyrazami trafnie określa N. Amosowa:

Wyraz w systemie językowym jest leksemą; wyraz w komunikacji językowej występuje jako słowoforma. Wyraz w systemie językowym jest napełniony potencją syntaktyczną uwarunkowa-

²⁰ А. Ф. Ефремов, *Многозначность слова*, „Русский язык в школе” 1957, nr 3.

²¹ В. В. Виноградов, *Основные типы лексических значений слова*, „Вопросы языкознания” 1953, nr 5, s. 5.

²² С. Д. Кацнельсон, op. cit., s. 16.

²³ Ibid., s. 19.

ną jego znaczeniem kategoriałnym i charakterystycznymi dla niego kategoriami morfologicznymi; wyraz w każdym odcinku komunikacji językowej zachowuje się jak nosiciel określonej funkcji, w danym przypadku – syntaktycznej. Wieloznaczny wyraz w systemie językowym może mieć jednoczesną wieloznaczność, a w komunikacji językowej nabiera jednoczesnej jednoznaczności. Wyraz w systemie językowym posiada znaczenie sygnifikatywne, tzn. wyraża określone pojęcie ogólne; wyraz w komunikacji językowej ma znaczenie nominatywne, tzn. posiada zdolność nazywania określonego, oznaczanego. Wyraz w systemie językowym może być neutralnym emocjonalnie, ale w komunikacji językowej może on zmieniać typ swojej ekspresji – może otrzymać zabarwienie emocjonalne. Wyraz w systemie językowym może mieć określone zabarwienie stylistyczne; w komunikacji językowej zaś, ten sam wyraz może albo nadać całej wypowiedzi tonalność stylistyczną, właściwą jemu samemu, albo też może wziąć na siebie szczególne obciążenie stylistyczne, czasami wprost przeciwstawne jego naturze stylistycznej²⁴.

N. Amosowa zwraca również uwagę i na stosunek wyrazu jako elementu komunikacji językowej do zasobu leksykalnego języka: po pierwsze, realizuje on te potencje, które znajdują się w wyrazie jako elemencie systemu językowego; po drugie, posiada on w sobie potencje do przejścia w element systemu językowego. Pierwszą tęzę autorka objaśnia w następujący sposób:

Taką sytuację zauważamy w przypadkach użycia w procesie mówienia realnie istniejącego w systemie językowym wyrazu w jednym z jego utrwalonych znaczeń lub w nowym ujęciu znaczeniowym motywowanym poprzez jedno z jego znaczeń uzualnych; w takiej sytuacji wyraz jest jednością dwóch statusów – systemu językowego i komunikacji językowej²⁵.

Druga teza otrzymuje dalsze pogłębienie:

Wyraz jako element komunikacji językowej nie odpowiada żadnej konkretnej jednostce leksykalnej systemu językowego i jedynie posiada w sobie potencję przekształcenia się w element systemu językowego; taka sytuacja charakterystyczna jest dla neologizmów słowotwórczych i zapożyczonych, dla „dowolnych nowotworów” i warunkowych określeń w chwili ich pierwotnego pojawienia się w komunikacji językowej; w tych przypadkach istnieje jeden status wyrazu – mówiony²⁶.

System językowy nie posiada nic takiego, co nie mogłoby być zrealizowane w komunikacji językowej. Ale w komunikacji językowej może powstać coś, czego nie ma w systemie językowym. Mamy tu na uwadze wyrazy okazyjne, okazyjne znaczenia wyrazów, dowolne nowotwory wyrazowe itp. W ten oto sposób, we wzajemnym oddziaływaniu systemu językowego na komunikację językową tkwi cała dynamika rozwoju języka. W związku z tym bardzo słuszna jest uwaga N. Amosowej, że badanie wyrazów wewnątrz systemu językowego jest niedostateczne. Wyrazy należy badać w procesie ich funkcjonowania w komunikacji językowej.

Z powyższych rozważań możemy wysnuć kilka wniosków:

1) Podstawową funkcją wyrazu jako znaczącej, samodzielnej jednostki języka jest funkcja nominacji.

---

²⁴ Н. Н. Амосова, *Слово как элемент речи*. В: *Вопросы теории и истории языка*, Ленинград 1969, s. 138 - 139.

²⁵ Ibid., s. 142.

²⁶ Ibid., s. 138 - 139, 142.

2) Wyrazy nominatywne zawierają w sobie wskazanie na jakościowe określenie przedmiotu.

3) Bardzo ważną rolę w wyjawieniu znaczenia wyrazu odgrywa kontekst. Kontekst przyczynia się do aktualizacji danego znaczenia w komunikacji językowej, tworzy polisemię wyrazu, sprzyja powstawaniu dodatkowych i nowych znaczeń, które uwarunkowane są kontekstem.

4) Wieloznaczność wyrazu jest kategorią historyczną; system znaczeń zmienia się w zależności od warunków życia społecznego i od poziomu świadomości społecznej.

5) Na znaczenie wyrazu wpływa charakter kategorii gramatycznej, przynależność wyrazu do tej lub innej części mowy. Znaczenia wyrazów zależą również od sytuacji, od powiązań leksykalnych z innymi wyrazami, od wzajemnego stosunku wyrazów i ich synonimów, od ich ekspresywnego i stylistycznego zabarwienia.

6) Do znaczenia wyrazu należą tylko te niezbędne cechy przedmiotu, które pozwalają odróżnić go od innych przedmiotów. W nim obiektywizują się pojęcia formalne.

7) Wyraz jako element systemu językowego należy odróżniać od wyrazu w komunikacji językowej.

КАЗИМЕЖ ВЕЛИЧКО

О СЛОВЕ И ЕГО ЗНАЧЕНИИ В СВЕТЕ МНЕНИЙ СОВЕТСКИХ ЯЗЫКОВЕДОВ

Резюме

Среди лингвистов, так советских как и зарубежных, нет единой точки зрения насчет понятия „слово“. Те и другие согласны лишь в том, что дать точное определение понятию „слово“ очень трудно. Фердинанд де Соссюр, например, считал, что понятие слова несовместимо с нашим представлением о конкретной единице языка. Согласно Ф. де Соссюру, не в слове следует искать конкретную единицу языка. Взгляды Ф. де Соссюра разделял тоже его ученик Ш. Балли.

В советском языкознании академик Л. В. Щерба довольно однозначно относится к понятию слова: „В самом деле, что такое «слово»? Мне думается, что в разных языках это будет по-разному. Из этого, собственно, следует, что понятия «слово вообще» не существует“.

Основной функцией слова, как значимой самостоятельной единицы языка является функция номинативная, а номинативные слова содержат в себе указание на качественную определенность предмета.

Очень важную роль в выявлении значения слова играет контекст. Он способствует актуализации данного значения в данный момент речи, создает полисемию слова, способствует возникновению добавочных смыслов и новых значений, которые обуславливаются контекстом.

На значении слов сказывается характер грамматической категории, принадлежность

слова к той или иной части речи. Значения слов зависят также от конситуации, от лексических связей с другими словами, от соотношения слов и их синонимов, от экспрессивной и стилистической окраски слов. Слово как элемент языка следует отличать от слова в речи.

ABOUT THE WORD AND ITS MEANING IN SOVIET LINGUISTICS

by

KAZIMIERZ WIELICZKO

Summary

Among the linguists in the Soviet Union as well as abroad there is no agreement as to definition of the notion „word”. They all agree that an exact definition of the notion „word” is impossible. De Saussure, for example, thinks, that the notion „word” is contrary to our image of a specific linguistic unit. According to him and Ch. Bally a specific linguistic unit cannot be found in „word”.

In Soviet linguistics L. Shcherba discussing the notion „word” comes to the conclusion that the notion „word” in general does not exist, it is different in different languages.

The basic function of a word in a language is nomination and nominative words contain an indication of the qualitative definition of an object.

Context is very important in giving the meaning of the word. It gives the word its current meaning in linguistic communication, favours the creation of additional and new meanings conditioned by the context.

The meaning of the word depends on the grammatical category consituation, lexical links, mutual relations between the words and their synonyms, and on their expressive and stylistic colouring.

The „word” as an element of a linguistic system should be distinguished from the „word” in linguistic communication.